

De Eraut

voor de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 6 Augustus 1916. N°. 2011.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonneementen en Advertentieaanvragen aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Wismoesstraat 96, te Amsterdam.
Insendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere buitenland en Ned.-Indië per jaar f 8 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f .10. Abonneementen worden aangegoten door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz.
Advertentieprijs: van 1 tot 8 regels f 1.20, voor elke regel meer f .20.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven f .12 per regel.

„Vele leden, doch één lichaam”.

Maar nu zijn er wel vele leden, doch maar één lichaam.
1. Corinth. 12 : 20.

Telkens komt de Hellige Geest er in de Hellige Schrift op terug, dat we onder Christus, als ons Hoofd, wel vele leden, maar toch steeds één lichaam zijn.

Toch geraakt dit o, zoo veelomvattend zeggen in de gewone voorstelling zoo weinig tot zijn recht.

Dit ligt daaraan, dat men het woord lichaam veelal verkeerd opvat.

Tweeërlei zin toch kan dit woord hebben, eigenlijk is de ééne, en overdrachtelijk is de andere.

Overdrachtelijk spreken we dan veelal van een *corps*, van het lichaam der vereniging, van het volkslichaam, en zooveel meer. Bedoeld wordt dan, dat er menschen zijn, die zich vereenigen voor een bepaald doel. Die menschen vormen dan een corporatie. En evenals men bij 't lichaam van leden spreekt, zoo zijn er dan ook in zulk een *corps*, in zulk een gemeenschap, in zulk een corporatie personen die er leden van zijn. Dat heet dan wel een *lichaam*, maar slechts in overdrachtelijken zin. Het is dan een verbond van menschen dat door menschen gemaakt is, en alleen aan hun wil hangt. Wil een lid er uit, dan neemt hij zijn ontslag. Ook kan hij lid van tien, twaalf zulk lichamen tegelijk zijn. En voor zijn lidmaatschap in elk van deze lichamen betaalt hij dan zijn jaarlijksche contributie. *Corps* is geheel hetzelfde. Dit toch is alleen het Latijnsche woord. In het Latijn heet het lichaam *corpus*.

In dien overdrachtelijken zin spreekt men nu ook van de Kerk als *lichaam*, en wel als een lichaam met leden. Dit lichaam bestaat dan alleen uit personen, die in een stad of dorp bij dezelfde kerk zijn aangesloten. Zij zijn dan van die kerk de leden. Straks verhuizen ze, en worden leden van een andere kerk elders. Geestelijke waarborg ligt hierin voor 't minst niet. Een gansch goddeloos persoon kan jarenlang lid van het lichaam eener plaatselijke kerk zijn. Er is dan eeniglijk sprake van een kerk als *instituut*. Een instituut dat door menschen gemaakt en ingeëzet is.

Doch dan is er natuurlijk geen sprake van een *lichaam* in eigenlijken zin. Het woord lichaam is dan slechts als beeld gebruikt, om een corporatie met hare leden uit te drukken.

Zoo is zelfs een studentencorps een *lichaam*, doch natuurlijk alleen bij manier van spreken.

Een lichaam met eigen aderenweefsel, bloedsomloop, en vermogen tot voortplanting is er dan niet.

Het is dan alles bloot formeel, en puur uitwendig bedoeld. Een wezenlijk lichaam heeft natuurlijk nooit anders dan een en hetzelfde hoofd. Gaat 't hoofd er af, dan houdt ook het lichaam op te bestaan. Daarentegen bij zulk een overdrachtelijk lichaam gaat 't hoofd dat er was, er gedurig af, en dan wordt weer een ander als het hoofd ervan gekozen. Een duidelijke bewijs, dat we dan eeniglijk met beeldspraak te doen hebben, en dat dit overdrachtelijk gebruik van 't woord *lichaam*, met de eigenschappen van een wezenlijk, van een heusch, van een organisch bestaand *lichaam* slechts iets in den uitwendigen vorm gemeen heeft.

Heel iets anders is het daarentegen, als er sprake komt van 't lichaam der menscheit, 't zij dan van de oorspronkelijke menscheit gelijk God die schiep in het Paradijs, 't zij van de nieuwe menscheit, gelijk deze bestaat en leeft onder Christus als haar Hoofd.

Dan toch hebben we te doen met een lichaam in geheel eigenlijken zin.

In overdrachtelijken zin genomen, zijn er eerst de leden, en dan voegen zich deze leden zelf samen tot een lichaam en verkiezen zich een hoofd. Daarentegen in het lichaam der menscheit, was het lichaam in Adam en Eva gegeven, en zijn uit dit lichaam de leden voortgekomen, zodat het lichaam zich steeds uitzette en wies. Dan zijn er niet personen die saamgevoegd worden, of bijeenkomen, maar dan komen de leden uit het lichaam zelf voort.

Bij een vereniging door menschen gemaakt, ontstaat het lichaam op mechanische wijze, doordat vele personen zich samen verbinden door uitwendige statuten. Daarentegen waar God de menscheit schept, wordt van zelf het nakomende geslacht uit het vooraangaande geboren, en hangt de een met den ander door bloed-gemeenschap saam.

De vraag is nu maar, hoe staat het met het lichaam waarvan Christus het hoofd is? Komt dit lichaam op doordien God 't schiep, of doordien menschen op eigen gelegenheid bijeenkomen en zich saam vereenigen?

En dan natuurlijk kan het antwoord van wie bij de Schrift leeft, niet anders luiden, dan dat 't God is, die door de uitverkiezing en de wedergeboorte heel het lichaam schept, en zulks wel onder Christus als 't Hoofd ervan.

Dit lichaam der nieuwe menscheit, dat sinds onder Christus als 't Hoofd voortleeft, is nu in den grond der zaak niet anders dan het lichaam der menscheit gelijk God 't schiep in het Paradijs, maar in metamorfose, d.w.z. geheel vernieuwd, en wel met uitscheiding van de verkerende deelen, en met instorting van nieuw levensbloed.

Aan beeldspraak, aan overdrachtelijk zeggen, valt hier alzo niet te denken.

In een mechanisch, door menschen ingezette vereniging ontbreekt al 't organische; in het Lichaam van Christus daarentegen, waarin de wedergeborenen krachtens de Uitverkiezing opleven, zijn de leden uit de generatieve kracht van het Lichaam opgekomen. Het Lichaam is er eerst, en aan dit Lichaam komen de leden straks van zelf, elk lid in eigen hoedanigheid en met eigen bestemming, uit.

Vandaar dat de apostel zoo omstandig verwijst naar 't oog, naar 't oor, naar den voet, kortom, naar de zeer onderscheiden leden, die van zelf na de ontvangenis, reeds in moeders schoot, aan het straks ontluikende leven van het kindeke uitkwamen.

Niets overdrachtelijks, alles eigenlijk. Een wezenlijk lichaam der wezenlijke menscheit. Dat lichaam der menscheit was krank geworden. Doodelijk krank. Het was vergiftigd. De kanker doet er geheele stukken eens in 't oordeel uit wegvallen. Er worden stukken afgezet, die verdorven waren, en nieuwe stukken groeien daarvoor in de plaats. Het is één magische chirurgische behandeling in het groot. Soms ziet men zulk een wonderbare uitsnijding en weeraangroeiing in de groote hospitalen, ook van het Rode Kruis. Alles even wonderbaar.

Maar wat er ook uit het kranke of vergiftigde lichaam uitgaat, het blijft hetzelfde lichaam, en verjongd en vernieuwd staat dit als ware het herboren lichaam straks voor u.

Wat hier nu op kleine schaal door onze chirurgie als getoeverd wordt, datzelfde geschiedt aan het lichaam der menscheit op geheel wonderbare wijze met Goddelijke grootheid. En dan is wel het lichaam van de in het Paradijs geschapen menscheit nauwelijks meer herkenbaar, maar in het vernieuwde lichaam der herborenen leeft 't toch weer op. Maar nu in Goddelijke weelde en reinheid, vol van heiligheden en heerlijkheden. En zulks onder Christus als 't Hoofd.

Dr. A. K.

Zes-en-dertigste Jaarlijksche Samenkomst

VAN DE

Versening voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag
gehouden te Rotterdam op 5 en 6 Juli 1916.

V.

DE MEETING.

Prof. GRESINK komt tot zijn DERDE stelling, tot die welke over de BETEKENIS DER VRIJE UNIVERSITEIT gaat:

Inzonderheid voor de geestelijke ontwikkeling van het Gereformeerde volk, maar ook voor die van heel ons volk is de Vrije Universiteit van beteekenisvolle factor.

De stelling is, zooals Spr. in den aanvang gezegd had, gericht tegen Prof. Dr. H. VISSCHER, den Gereformeerden hoogleraar in de THEOLOGISCHE FACULTEIT aan de RIJKS-UNIVERSITEIT te Utrecht en bepaaldelijk tegen diens bewering op p. 46 van zijn vlugschrift NA EER EN STAAT: „Het is er verre van af, dat de Vrije Universiteit voor de geestelijke ontwikkeling van ons volk een beteekenisvolle factor is, zelfs niet voor het Gereformeerde volkdeel”.

Bij deze bewering, zegt Spr., hebben wij te doen met een waardeoordeel. Mijn Utrechtse collega spreekt er in uit het resultaat zijner beoordeling omtrent de waarde onzer V. U. als factor voor de geestelijke volksontwikkeling en dat resultaat is dan, dat haar als zoodanig zoo goed als alle waarde moet worden ontzegd; dat zij alzo in wat voor de geestelijke ontwikkeling van het volk behoeft is, zoo goed als niet voorziet; aan die ontwikkeling welke ook het doel der Universiteit moet zijn, zoo goed als niets toebrengt.

Waardeeringsvoorstellen zonder zijn subjectief en met het stellen van het mijne omtrent de V. U. tegenover dat van Prof. VISSCHER zouden wij dan ook niet veel verder komen, zegt Spr.

Om ook objectief te zijn, moeten zij den toets aan de werkelijkheid kunnen doorstaan. Waar ik dus, zegt Spr., tegenover Dr. VISSCHER's bewering de mijne stel, zal ik trachten de zijne te weerleggen op gronden aan de werkelijkheid ontnomen.

Alvorens hietoe over te gaan, wil hij echter twee punten, die in Prof. VISSCHER's vlugschrift met zijn oordeel omtrent de V. U. in verband staan, releveeren.

Het eerste is, dat waar in dit oordeel en zoo ook in Spr.'s stelling van „geestelijke ontwikkeling” wordt gesproken, deze te verstaan is van de intellectuele of wetenschappelijke. Dit toch blijkt zoowel uit wat elders als uit wat op 47 in de brochure te lezen staat: „De idee, die aan hare (bedoeld is de V. U.) schepping ten grondslag ligt, is ongetwijfeld geniaal en Dr. Kuyper waardig. Het is iets beknoptelijks zich den ganschen cyclus der wetenschap te denken als beheerscht door de grondidee van het Calvinisme.”

Het tweede is, dat Prof. VISSCHER een Universiteit op Calvinistische grondslag voor den invloed der Calvinistische wereldbeschouwing onmogelijk acht.

Hoe dit nu te rijmen is en met wat ik in mijn tweede stelling heb aangehouden omtrent den nood, die voor het stichten onzer Universiteit den christenen was opgelegd en met den eisch van beteekenisvolle factor te zijn voor de geestelijke ontwikkeling van ons volk, moge Dr. VISSCHER zelf vinden. Ik, zegt Spr., meen mij alleen te kunnen bepalen met hier de onjuistheid van zijn betoog omtrent de overbodigheid van een Universiteit op Calvinistische grondslag te releveeren.

Na zijn zoo straks yermeld cerasaalt aan Dr. KUYPER schrijft dan Prof. VISSCHER op dezelfde pagina: „Maar hoe geniaal de conceptie ook zij moge, moet toch de vraag rijzen, of de idee der Christelijke, in dit geval dan der Calvinistische wetenschap hare belichaming altijd kan en moet vinden in een Universiteit”.

Nog op deze bladzijde schrijft hij, dat hem dit twijfelachtig dunkt, maar reeds op de volgende meent hij de vraag, althans a priori, ontkennend te moeten beantwoorden en daartoe komt hij door wat ik, zegt Spr., onjuist acht omdat ik het niet anders kan zien dan als een valsche analogie.

„Er zijn”, zoo staat er op p. 46, „meer wijzegeerige concepties der wetenschap, niet minder veelomvattend dan de christelijke en waarin men toch nooit aanleiding vond een afzonderlijke Universiteit te stichten”. Dit neerschrijvend is de auteur van NA EER EN STAAT aan HEGEL gaan denken en met een: „Denk slechts aan de Hegelsche ENCYCLOPAEDIE, verzoekt hij ook zijn lezer dit te doen.

Deze associatie van denkbeelden is zielkundig te verklaren, want metterdaad bevat het hier bedoelde werk, dat de Duitse wijsgeer reeds in 1817 uitgaaf, een wijsgeerige conceptie der wetenschap en is het niet minder dan in grondtrek de gansche cyclus der wetenschap door een grond-idee beheerscht. Maar als de auteur op p. 47 schrijft „toch is men er nooit toe gekomen een Universiteit te stichten op Hegelschen grondslag” en tot de conclusie komt: „Voor den invloed der Calvinistische wereldbeschouwing is dus a priori een Vrije Universiteit niet noodig”, dan is deze conclusie toch niet onbedenklijk. Niet onbedenklijk, zegt Spr., wijl de twee gevallen niet gelijk staan.

Hegel, dien men, doende op de periode der „RESTAURATIE” welke met den val van NAPOLEON begint en met dien der BOURBONS eindigt, den „philosof der Restauratie” heeft genoemd, iets wat zijn volgelingen minder juist vinden dan wanneer men hem den „Restaurator der filosofie” noemt, — Hegel zag, sedert hij in 1818 professor te Berlijn was geworden, tot aan zijn dood in 1831, als de „Pruisische Staatsphilosof”, niet alleen de Berlijnsche Universiteit, maar, doordat ook aan de andere Universiteiten zijn volgers werden benoemd, de Duitse Universiteiten in zijn geest omgezet.

Het is dus nog al natuurlijk, dat toen deze Universiteiten op Hegelschen grondslag waren geworden, Hegel en de zijnen zich de moeite bespaarden van afzonderlijke Universiteiten te stichten.

A posteriori of van achteren bezien echter blijkt, dat voor deze omzetting der Pruisische Staatsuniversiteiten in Universiteiten op Hegelschen grondslag, de Pruisische Staatsminister ALBRECHT een beteekenisvolle factor is geweest. Deze Staatsman, zelf de leer van Hegel toegedaan, bracht den wijsgeer te Berlijn en wist ook de katheders der andere Universiteiten met diens volgers te bezetten.

Herinnere wij ons nu, zegt Spr., wat zooveen omtrent het ONTSTAAN onzer V. U. is gezegd, dan blijkt, dat reeds door het verschil in de politieke omstandigheden de twee gevallen niet gelijk staan en dat reeds daarom wat in PRUISSEN niet noodig was voor den invloed van de Hegelsche, in NEDERLAND wel noodig was voor den invloed der Calvinistische wereldbeschouwing.

Ten slotte zij hierbij nog opgemerkt, zegt Spr., dat men, uit een oogpunt van duurzaamheid, met de belichaming in een afzonderlijke Universiteit van een conceptie der wetenschap door een grondgedachte beheerscht, bij de wisselvalligheid der politieke omstandigheden, nog niet zoo kwaad af is. De overheersching toch van het universitaire leven in PRUISSEN door het

Hegelianisme heeft niet langer geduurd dan dertig jaren. Wanneer, na het aftreden van ALBRECHT als Minister, de politieke omstandigheden veranderd zijn, wordt in 1841, dus reeds tien jaren na HEGEL's dood, SCHELLING naar BERLIN geroepen om daar aan het heerschend Hegelianisme een tegenwicht te bieden, en zeven jaar later, in 1848, heeft het met de Staatsuniversiteiten op Hegelschen grondslag uit.

Aan zijn door mij te weerleggen bewering omtrent onze V. U. laat, zoo gaat Spr. voort, de auteur van NA EER EN STAAT voorafgaan: „Een enkel liberaal blaadje als de *Kerkelijke Courant* mag haar invloed (bedoeld is hier de invloed der V. U.) hoog aanslaan, zij mag zichzelf met eenigen ophelderen, de werkelijkheid stemt daarmee niet overeen”.

Het liberale blaadje, zooals Prof. VISSCHER met bedenkelijk gemis van courtoisie het officieel orgaan zijner eigen Kerk noemt, denkt over den invloed onzer V. U. dus anders dan hij; slaat dien invloed zelfs hoog aan. De wetenschap, dat ook anderen, die, evenmin als de *KERKE-LIJKE COURANT*, onder de voorstanders onzer V. U. zijn te rekenen, met deze beoordeling van het officieel orgaan der NEDERL. HERFORMDE KERK omtrent onze V. U. het goed eens zijn, zou, zegt Spr., indien de aanval op de betekenis der Universiteit waaraan ik nu reeds meer dan 25 jaren verbonden ben, mij ook maar eenigzins had ontmoedigd, weer moed hebben kunnen geven.

Dan, zoo gaat hij voort, ik weet het ook wel, dit zijn allemaal slechts waardeoordeelen.

„De werkelijkheid stemt daarmee niet overeen”, volgens mijn geachten ambgenoot.

Voor dit beweren nu vind ik, zegt Spr., in de brochure hoofdzakelijk twee gronden aangevoerd en op dat beweren berust dan weer het andere van Prof. VISSCHER, dat zhet er verre van af is, dat de Vrije Universiteit voor de geestelijke ontwikkeling van ons volk een beteekenisvolle factor is, zelfs niet voor het Gereformeerde volkdeel.

Een van die gronden is dan, dat de Gereformeerde actie in haar geheel niet vrij is van geestelijke insinzingen en dat „het Gereformeerde type bezig is te verworden en uit te sijten”.

Of dit nu werkelijk zoo is, zegt Prof. GRESINK, staat nog te bezien. Wat, om iets te noemen, de Gereformeerde actie voor onze V. U. betreft, kan ik mijn geachten ambgenoot tot zijn geruststelling verzekeren, dat zij zich tegenwoordig in blakenden welstand bevindt. Maar gesteld al, dat het met de Gereformeerde actie en het Gereformeerde type zou treurig gesteld is, al de auteur van NA EER EN STAAT denkt en in deze zijn brochure schrijft, ook dan is daarop nog geen bewijs te gronden voor de bewering, dat van de V. U. geen invloed uitgaat en zij mistdien geen beteekenisvolle factor voor de geestelijke ontwikkeling met ons volk, zelfs niet voor die van het Gereformeerde volkdeel is.

Op p. 54 toch van het vlugschrift waar de schrijver het heeft over de verwording en uitslijting van het Gereformeerde type, — bedoeld is hier het leventype — laat hij terstond volgen: „Na een enkel geslacht, na een dertigtal jaren, dreigt het een snelle afloop der wateren te zijn.” Mij indenkend, zegt Spr., in den gedachtegang van den schrijver zal, bij de wisselwerking tusschen verwording van het type en insinzing van de actie, ook van de laatste gelden wat hij van de eerste beweert. Maar juist met dat „na een dertigtal jaren” stoot de schrijver zijn eigen grond omver. Immers nu, in 1916 en wel in het begin van dit jaar, zond Prof. VISSCHER zijn brochure in het licht en volgens hem dreigde het toen met de Gereformeerde actie en het Gereformeerde type een snelle afloop der wateren te zijn. Wij staan alzo, volgens hem, op heden aan het begin van een periode van instinking van die actie en van verwording van dat type, en daarin zou zich nu, alijd weer volgens hem, toonen het gemis aan invloed der V. U. op de geestelijke ontwikkeling van het Gereformeerde volkdeel. Wij nu deze periode van decadentie waarin wij heden verkeerden, althans, naar hij zelf schrijft, beginnen te verkeren, eerst na een dertigtal jaren” is aangebroken, moet zij dus vooraf zijn gegaan door een waarin het, zoo met die actie en als dat type er heel anders uitzag.

En die periode van bloei moet dus niet minder dan dertig jaren hebben geduurd. Wanneer wij nu, zegt Spr., van het jaar 1916 dertig jaren aftrekken, krijgen wij 1886. En wanneer wij dan rekening houden met den tijd, dien de auteur voor het concipieeren, schrijven en laten drukken zijner brochure noodig had, moet de periode welke aan die decadentie voorafgaat dus niet zoo heel lang vóór 1886 zijn begonnen en zijn wij alzo met de decadentie nog maar heel aan het begin. Onze V. U., zoo gaat Spr. voort, is gesticht in 1880 en het geding tusschen mij en collega VISSCHER loopt er niet over of zij de, maar of zij een beteekenisvolle factor voor de geestelijke ontwikkeling van ons volk, inzonderheid van het Gereformeerde volkdeel, is. De geestelijke ontwikkeling van een volk toch is, daar zullen we het wel goed over eens zijn, van een pluraliteit van oorzaken afhankelijk; voor haar zijn, behalve 'n Universiteit, ook nog andere factoren noodig. Maar dat nu ook onze V. U., na in 1880 te zijn gesticht, reeds vóór 1886 begonnen is en van toen af, dertig jaar lang, werkelijk een niet geringen invloed op de geestelijke ontwikkeling inzonderheid van het Gereformeerde volkdeel heeft geoefend; dat zij daardoor de Gereformeerde actie gesterkt, het Gereformeerde type tegen uitlijting bewaard heeft en alzo voor die ontwikkeling een beteekenisvolle factor

is geweest, daarvoor, zegt Spr., mag ik mij beroepen op de feiten.

Werd onzerzijds, voor nu 36 jaar, terecht gewezen op de treffende overeenkomst tusschen den noodstand der ideale cultuur van het Gereformeerde volkdeel onder de overheersching der vrijzinnigheid, met den noodstand ons geëteekend in 1 Samuel 13 : 19 en 20 van Israels materiele cultuur onder de overheersching der Filistijnen, — thans zouden wij dat niet meer kunnen doen. Die overeenkomst toch is veel minder treffend geworden, want het Gereformeerde volkdeel heeft thans weer zijn eigen smeden of, zonder beeldspraak, het kan bij eigen vakmannen, althans op vele gebieden waarvoor wetenschappelijke vorming en voorbereiding noodig is, weer terecht. En is het dan ook niet onze V. U., die door haar onderwijs deze mannen tot die maatschappelijke betrekkingen heeft gevormd en voorbereid?

Heeft zij niet bovendien, door het optreden van haar hoogleraren, op allerlei gebieden van ons volksleven, invloed geoefend en daardoor de geestelijke ontwikkeling bevordert van het Gereformeerde volkdeel? Men denke slechts, om van de jongere generatie niet te spreken, aan wat door de oudere generatie, door KUYPER en RUTGERS, door FABUS en WOLTER op al die gebieden is gewerkt.

Waar alzo vast staat, zegt Spr., dat voor de derigjarige, wijl van vóór 1886 aangevangen, periode van bloei der geestelijke ontwikkeling van het Gereformeerde volkdeel ook onze V. U. een beteekenisvolle factor is geweest, gaat het niet aan, om, aangenomen nu, dat dit volkdeel thans aan het begin van een decadentieperiode zou staan, onze Universiteit dat praedicaat te ontzeggen. Gelijk toch voor de materiele ontwikkeling van een landbouwstreek de vruchtbaarheid van den bouwland een der beteekenisvolle factoren is, zult gij toch, indien u de vruchtbaarheid duidelijk gebieken is, wanneer gij in de materiele ontwikkeling van de streek achteruitgang begint te spieren, de oorzaken daarvan eer aan alle andere factoren toeschrijven, dan aan het land.

En zoo is dan ook, zegt Prof. GRESINK, de eene grond, dien Prof. VISSCHER voor zijn bewering aanvoert, allerminst een voldoende grond.

Maar bezien wij thans den anderen grond. Die andere grond, welken Prof. VISSCHER voor zijn bewering aanvoert, dat van de V. U. in werkelijkheid geen invloed uitgaat en zij mistdien geen beteekenisvolle factor is voor de geestelijke ontwikkeling van ons volk, zelfs niet voor het Gereformeerde deel, is: „dat de Gereformeerde groep in al die jaren van haar bestaan niet bij machte is geweest die mannen te leveren, die noodig zijn om ene Universiteit ook maar even te bezetten”.

En, „dat voor het bezetten van een Universiteit noodig is een vrij groot aantal wetenschappelijke mannen, die het Gereformeerde beginsel zoo diep hebben ingeleefd, dat heel hunne visie op het wereldproces er door bevestigd en gedragen wordt. Zij moeten dragers zijn der Gereformeerde wereldbeschouwing en bovendien in staat om deze op het wetenschappelijk onderzoek toe te passen, zoodat de echte ware wetenschap verschijnt in dat licht”.

Zooals het hier in de brochure staat, zegt Prof. GRESINK, maakt dit alles niet de V. U. maar de „Gereformeerde groep”. En als wij dan bedenken, dat de „Gereformeerde groep” ten onzent zoo ongeveer 300 jaren bestaat, zoo ik den auteur van NA EER EN STAAT willen vragen of heilgen hij, met het oog op verleden en heden — en hij dat heden denk ik ook aan enkele mannen uit de „Gereformeerde groep”, die in de laatste jaren aan de Rijk's-Universiteit te Utrecht doceeren, — hier schrijft omtrent de machteloosheid van de „Gereformeerde groep”, sin al die jaren van haar bestaan”, niet verre af is van met de werkelijkheid overeen te stemmen.

Maar, zegt Spr., van de zonderlinge wijze waarop Dr. VISSCHER hier zijn argumentatie tegen de betekenis onzer V. U. inkleedt, wil ik geen misbruik maken. Alleen diene nog tot zijn bericht dat men, met uitzondering van de Theologische Faculteit, aan onze V. U. ook benoembaar is wanneer men niet behoort tot, zooals hij schrijft, „een bepaalde kerk” en waarbij hij dan waarschijnlijk de GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND op het oog heeft.

Wat nu de eerste alinea van het zooveen door mij aangehaalde argument betreft, zij daar tegenover gezegd, dat onze V. U., al is zij ook nog niet toe aan wat haar stichter, Dr. KUYPER, in 1872 schreef: „De Vrije Universiteit, alle vakken van wetenschap omvattende”, maar dit doel toch zeer ernstig streeft. En wel is haar MEDISCHE FACULTEIT, ook al bezitten wij in Prof. BOUMAN een psychiater, dien andere Universiteiten ons benijden, nog in wording en moet haar NATUURKUNDE te worden nog beginnen, doch haar THEOLOGISCHE FACULTEIT telt thans twee emeriti, vijf gewone en een buitengewoon hoogleraar. Haar JURIDISCHE drie gewone hoogleraren en haar LITERAIRE drie gewone en een buitengewoon hoogleraar. Bedenkt men daarbij, dat 36 jaar voor een Universiteit niet veel meer is dan wat voor een mensch is de aanvallige kinderleeftijd, dan staat het met dat ook maar even bezetten nog niet zoo heel slecht.

Wat nu de tweede alinea van Prof. VISSCHER's argument betreft, dan wordt deze, door wat hij er terstond op laat volgen, toch op zijn zachtst nagedrukt, min steekhoudend. Wat hij er toch op laat volgen is de triomfantelijke vraag: „En is het dan niet onoverdsprekelijk, dat op feitelijk geen enkel gebied in al die jaren van haar

bestaan, ook naar een zulk een grondlegend werk is uitgegaan?

Naar het zinsverband zou men hier weer denken, zegt Spr., aan de Gereformeerde groep, maar de bedoeling is hier niet ondoordachtig. Afgezien nu nog van de quaestie of voor het voldoen aan den eisch, die in de tweede alinea gesteld wordt, het doen uitgaan van grondlegenden werken het enig criterium is, komt mij, toch, en ik denk maar weer aan wat de oudere generatie van doctoren aan onze V. U. in al de jaren van haar bestaan hebben gepubliceerd, de door Dr. VISSCHER gestelde vraag waarop hij geen ontkennend antwoord verwachtte voor als neegschreven in een oogenblik van zonderling gemis van werkelijkheidszin.

Het dunkt mij dan ook onwedersprekelijk, dat toen Dr. VISSCHER deze vraag neerschreef, hij niet heeft gedacht, om maar iets te noemen, aan KUYPER'S ENCYCLOPAEDIE DER HEILIGE GODGELEERDHEID en diens ORDE CALVINISME EN KUNST, met welke KUYPER tusschen die twee een huwelijk sloot waarvan het zeker niet aan hem is te wijten, dat het reeds op de huwelijksreis tot echtscheiding dreigde te komen.

Niet gedacht heeft aan RUTGERS' studien op Kerkhistorisch gebied, aan FABRIS' werken op het gebied der Rechtsgeleerdheid; aan WOLTER'S, voor diens Encyclopaedie der Philologie grondlegenden: WETENSCHAP VAN DEN LOGOS, en aan BAYNICK'S GEREFORMEERDE DOGMATIEK. Deze grond van Prof. VISSCHER is dan ook, niet minder dan de straks genoemde, onvolgende om wat hij omtrent de betekenis onzer V. U. schrijft, te kunnen steunen.

Of de vrijzinnigheid, zoo eindigt Spr., in de toekomst de geestelijke, bepaalde de intellectuele ontwikkeling van ons volk zal beheerschen, is ons verborgen. Doch blind in de toekomst, maar ziende in het gebied is onze Vrije Universiteit gesticht en wordt zij onderhouden om op die ontwikkeling zoo in te werken, dat enerzijds de gebondenheid aan Gods Woord, waar die nog gevonden wordt, bestendig blijve, en anderzijds, waar die gemist wordt, moege komen. Dat zij inzonderheid wat het eerste, maar ook wat het tweede betreft, een betekenisvolle factor is, wordt naar ik meen te hebben aangetoond, door de kleinere bewering van den auteur van NA EER EN STAAT allernuist weerlegt.

Officieele Berichten.

Classe 's-Gravenhage.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage bericht, dat de Classe 's-Gravenhage D. V. vergaderen zal te 's-Gravenhage op Dinsdag, 5 September, e. k. gewone tijd en plaats. Punten voor het agendum worden ingewacht vóór Dinsdag 15 Augustus a.s. bij den scriba, Van Speijckstraat 150, 's-Gravenhage.

Namens den Kerkeraad voorn.

C. LION CACHET,

Scriba.

Classis Arnhem.

Praeparatorit geëxamineerd en met algemeene stemmen toegelaten om te staan naar het ambt van Dinaar des Woords in de Geref. Kerken, de heer P. C. de Bruijn, theol. cand. te Kampen.

Namens de Classis

J. BRINKMAN,

Scriba.

Arnhem, 27 Juli 1916.

Kort verslag van de vergadering der classe Breukelen, gehouden 25 Mei 1916.

De vergadering wordt door Ds. Aalberts, namens de roepende kerk van Baambrugge, op de gebruikelijke wijze geopend. Alle kerken blijken wettig vertegenwoordigd. Kamerik vaardigde een diaken af, aan wien keurmen verleend werd.

In het moderamen nemen zitting Ds. de Koning, V. d. Kamp en Heij, als praeses, scriba en assessor.

De notulen van de beide vorige vergaderingen worden gelezen en vastgesteld.

Behandeld wordt het rapport van depp. naar Art. 11 K. O. Aan de kerk van M. wordt toegestaan subsidie van f. 150, en aan deze kerk geadviseerd om meederden steun zich te wenden tot de Prov. depp. en gen. depp. voor hulpbehoevende kerken. Besloten wordt aan de kerk van V. denzelfden steun te blijven geven, en een schrijven te richten aan den kerkeraad aldaar over verhooging van het tractement.

Wordt aangenomen het voorstel, dat de afgevaardigden naar de Partic. Synode zullen verkozen worden niet meerderheid van stemmen.

Aan Ds. B. Rooda wordt acte van losmaking verleend bij zijn vertrek naar de Kerk van Driezum.

Behandeld wordt het rapport van depp. naar Art. 13 K. O., over het onderzoek, ingesteld in de Kerken van M., L., V., K. en T. De conclusie, dat de door deze kerken aangevraagde steun behoorlijk is gemotiveerd, wordt aangenomen, en besloten aan de Partic. Synode aan te vragen steun tot een bedrag van f. 1300.

Bij de rondvaart naar Art. 41, wordt advies gegeven in een tuchtraak in de Kerk te M. om met de censuur voort te gaan.

Rapport wordt uitgebracht door den dep. voor de zending. De gevraagde toezegging van steun voor het uitzenden van een dienaar des Woords voor den arbeid der zending onder de Chinezen, wordt gegeven.

Besloten wordt geen openluchtsamenkomst te houden voor de zending, maar samenwerking te zoeken voor een zending met de classes Utrecht en Amersfoort. Voor deze zaak worden gedeputeerd Ds. Willemsse, Krüger en Heij.

Aan Ds. Goedbloed te Maarsse zal gevraagd worden de vacaturebeurten met te helpen vervullen.

De vacaturebeurten worden nu als volgt geregeld: Nichtevecht: Juni, Ds. de Koning en Mulder; Juli, Ds. V. d. Kamp en Krüger; Augustus, Ds. Aalberts en Van Loo; Kamerik: Juni, Ds. Heij; Juli, Ds. Mulder; Augustus, Ds. de Koning; Koekengen: Juni, Ds. Aalberts en Goedbloed; Juli, Ds. Roos en Willemsse; Augustus, Ds. Heij en V. d. Kamp; Loenen-Vreeland: Juli, Ds. Van Loo en Goedbloed; Augustus, Ds. Krüger en Roos.

Tot consultant voor Nichtevecht wordt aangewezen Ds. Mulder; voor Vreeland Ds. Aalberts; voor Loenen Ds. Heij; voor Koekengen Ds. V. d. Kamp.

Ds. V. d. Kamp rapporteert, dat alle kerken hebben beantwoord de vragen der Gen. Synode over verhoging van het predikantscontractement.

Aan de Partic. Synode zullen worden voorgedragen voor de verschillende deputaatschappen dezelfde broeders, en voor Art. 11 de Ds. Mulder en Aalberts.

De praeses richt een hartelijk woord van afscheid tot Ds. Rooda, hetwelk door dezen wordt beantwoord.

Het adres van de Kerk te Loenen is: H. van Wijngaarden.

Het aanvangsuur van de volgende vergadering, die door de kerk van Breukelen zal saamgeroepen worden in de tweede helft van Augustus, wordt gesteld op 9 uur.

Het persverslag wordt gelezen en vastgesteld. Ds. Rooda gaat voor in dankzegging.

De praeses sluit de vergadering.

Op last der classe:

Ds. A. C. HEIJ, h. a. assessor.

Voor Kinderen.

OM EEN PENNING.

VI.

VELERKE.

Maar de burgemeester was de man niet om zich door deze vrouw te laten bedriegen, en daarbij niet bijzonder teerhartig. Ongeroerd door haar tranen sprak hij streng:

«Waar is uw man?»

«Als ik dat wist!» antwoordde de vrouw diep zuchtend. «Maar hij is er op uit om een stukje brood voor mij en de kinderen te verdienen. Wij hebben nu al acht dagen niets gegeten dan aardappelen, die eigenlijk voor de varkens moesten dienen, en dat nog wat bouschbessen.»

«Zoo, en wat is dat dan?» riep de burgemeester uitdagend, terwijl hij een stuk boterkoek dat hij van den grond had opgehaald, de vrouw onder den neus hield.

Het eenig antwoord van de vrouw was dat zij nog luider begon te jammeren, welk voorbeeld de kinderen weer getrouw navolgden. Toch deden niet alle huisgenooten mee.

Want in een hoek van het vertrek, leunend tegen den muur, stond een opgeschoten jongen van een jaar of vijftien, lang en mager van gestalte en met een ver van gunstig uiterlijk. In zijn loerende oogen lag sluwheid, en over heel zijn wezen iets dat meer afstiet dan aantrok. Hij jammerde niet met zijn moeder mee, sprak zelfs geen woord naar keek nu eens minachtelijk dan weer schuw naar de ongevraagde bezoekers.

Nu begon de huiszoecking. De vrouw des huizes had opgehouden te weklagen en zag kalm toe, terwijl de burgemeester en zijn helper nauwkeurig alle hoeken en bergplaatsen doorzochten. Griet maakte nu dan een spottende opmerking, bijv. als zij den burgemeester vroeg, of hij ook niet in den koffiepoot zou kijken.

De man zweeg wijlselijk hierop. Dat hij echter zijn oogen goed ten koste gaf, bleek spoedig. Zijn scherpe blik ontdekte bij het kijken onder het stroo van het bed in den hoek een stuk lint, dat daar zeker oorspronkelijk niet hoorde. Hij greep er naar en vond nu al spoedig een geheele verzameling zijden stoffen en fraaie linnen.

Toen alles bijeen was beval de burgemeester den gerechtsdienaar er een groot pak van te maken en dat mee te nemen.

«Ge ziet», zei de burgemeester «dat ik gelijk had toen ik zei dat Bertus tot een bende smokkelaars behoorde. Wij hebben al vast een mooie vondst gedaan!»

Intusschen, spijt alle zoeken was Bertus zelf nog altijd niet gevonden. Ontevreden over zijn mislukte poging wilde de burgemeester vertrekken, toen zijn oog toevallig viel op een sleutelgat dat, naar het scheen in den muur was aangebracht.

«Doe deze kast eens open», sprak hij tot Griet. «Dan kan ik niet, was het antwoord. Ik heb er, zoo waar ik hier sta, nooit een sleutel van gehad. Waar dat sleutelgat voor dient weet ik niet.»

De burgemeester echter liet zich niet van de wijs brengen. Had de vrouw geen sleutel, dan wist hij wel raad er een te krijgen.

De lezer herinnert zich hoe onze vriend buiten de deur een mooi stuk ijzer gevonden en opgegrapt had. Het was een lang smal stuk metaal. Hij nam het op, bewerkte het met kracht in de spleet die dicht bij het sleutelgat van boven naar beneden liep, en zie, deur en slot bezweken; de kast ging open.

«Was een donkere en diepe. Maar toch kon men er achterin aantonds Bertus herkennen, die daar in zijn volle lengte stond.

Vergeefs beproefde Bertus zich zoo klein mogelijk te maken. Zijn vrouw had niet ten onrechte pas gezegd dat hij voor de koffiekant te groot was. Of hij zich al in vele bochten wroog, schopte en trapte en zich hevig verzette, het baatte niet. De twee mannen saam waren hem te sterk. Hij moest mee.

Vóór hij echter vertrok, wierp Bertus nog een droevigen blik op het ontzaglijk pak, dat de gerechtsdienaar had gemaakt van de zijden stoffen en andere smokkelwaren. Blijkbaar heeft hun verlies hem voor 't oogenblik het meest aan het hart.

«Dit zou juist mijn laatste waagstuk geweest zijn», sprak hij met luider stem. «Met het geld dat ik voor 't bewaren kreeg, wilde ik een nieuw, eerlijk leven beginnen. Maar het noodlot heeft het niet alzoos gewild. Vaartwel geliefde vrouw en dierbare kinderen. U Frits, mijn oudste zoon en erfgenaam, draag ik op mij te wreken op mijn ouden vijand, den burgemeester De Regt. Hij heeft mij nooit kunnen dulden, zchoon ik hem te veel geweld kwaad gedaan heb. Ook draagt hij thans de schuld van mijn ondergang en dien van mijn gezin».

Met verheffing van stem en drukke gebaren als stond hij voor een kermistat te schreeuwen, naar als sprak hij geenszins in ernst, had Bertus deze woorden gezegd. Niemand nam ze voor meemens op. Niemand dan één en dat was Frits, de zoon. De grimmige blik, dien hij op de bindringers wierp, bewees duidelijk hoe ernstig hij de woorden zijns vaders opvatte die nu heenging. En het zou spoedig nog duidelijker worden.

De nacht die op deze gebeurtenis volgde was aangebroken; alles lag in diepe rust, toen plotseling de hoofthond die het erf van den burgemeester bewaakte, aansloeg. Gewekt door het ongewone geluid in dit uur, sprong de knecht, die op den zolder sliep op, en rende naar buiten. Hij kwam nog juist bijtijds om een lange gestalte snel in het donker te zien verdwijnen. De hond, die den knecht tegenover kwam, hield in den bek een lap, die blijkbaar door het beest van de broekspijp van een vluchtende was afgerukt. Intusschen waren ook De Regt en zijn huisgenooten opgestaan. Alles ging op onderzoek uit. Weldra vonden men dicht tegen de schuur een hoop stroo en takken; daarnaast stond een volle kan olie, blijkbaar had iemand getracht hier brand te stichten en was dit slechts door de waakzaamheid van den hond verijdeld.

Den volgende morgen zag men moeder Griet weklagend door het dorp gaan, vergezeld van haar beide dochtertjes. Op de vraag wat haar deede, antwoordde zij:

„Mijn Frits is vannacht niet thuis geweest, en is er nog niet. Och! Och! Wat zal er van hem worden! Wie weet of ik hem ooit weer zie!”

Hoe weinig vertrouwd de vrouw van Bertus nu ook bij velen was, toch had men medelijden met haar. Velen wilden haar behulpzaam zijn om den vermist op te sporen. Doch wat men ook deed, hoezeer de burgemeester, die bijzonder belang in de zaak stelde, zich ook beijverde, van den jongeling werd geen spoor gevonden.

Ieder dacht er het zijne van. Vooral toen bekend werd wat den afgelopen nacht bij den burgemeester was voorgevallen. Doch al spoedig geraakten Frits en heel de zaak in het vergeetboek.

Moeder Griet had zich niet bedrogen. Zij zag haar zoon niet weder. Want toen zij een jaar later aan de typhus stierf was de vermist nog niet teruggekeerd, en had zelfs nog niemand iets van zijn verblijf ontdekt.

Bertus was kort na zijn gevangenneming voor de rechtters gebracht, die hem een streng verhoor deden ondergaan. Dit betrof allereerst de vraag in hoever onze Bertus behoorde tot de bende smokkelaars die reeds lang werd gezocht. Met zijn gewone gladheid en slimheid trachtte hij het zoo voor te stellen dat hij nooit met smokkelen iets te doen had gehad. Doch het pak zijden stoffen in zijn woning gevonden, sprak al te sterk tegen hem. Zoo deden ook de getuigenissen van verschillende smokkelaars, die even als hij gevat waren. Alles toonde aan dat Bertus dienst gedaan had, en reeds lang, als verberger of bewaarder der smokkelgoederen.

Nog meer dingen kwamen aan het licht, die juist niet tot zijn eer strekten. Het slot van de zaak was dat de man naar een verbeterhuis werd gezonden, waar hij een jaar zou blijven. De rechter vermaande hem ernstig zijn leven te beteren. Dan zou men na een jaar gaarne trachten hem aan eerlijk werk en brood te helpen.

HOOGEBERK.

Gereformeerde Gezondheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Bodegraven, D. Hoogenbirk, te Charlois — Westmaas, R. Brouwer, te Haamstede. — Stellendam, K. Schilder, te Ambt-Vollenhove (A). AANGEKOMEN: Medemblik, E. Bouterma, em. pred. te Kampen. — Watergraafmeer, Dr. V. Hepp, te Klundert. BEDANKT: Wespel (Geld.), G. Doekes, te Nieuw-dorp. — Drogenham (A), A. van der Vegt, te Utrecht.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: St. Kruis, A. Priester, te Heenvliet. — Zevenbergen, L. C. W. Ekerling, te Woubrugge. — Oosterwolde (Geld.), C. J. Leemans, te Utrecht. — Emmen-Buiten, D. E. J. Hupkes, te Wanswert. — Acquoy, Th. J. M. Steenbeek, cand. te Weesp. — Noordwijk-Binnen, L. Th. Halijema, te De Meern. — Blauwkapel, A. H. J. G. van Voorthuizen, te Zegveld (bij Woerden). AANGEKOMEN: Breda, Dr. M. C. van Mourik Broekman, te Breda. — Poederoven, C. A. H. Japchen, te Loon-op-Zand. — Bruinen, C. A. H. J. de Bree, te St. Annaal. — Barneveld, G. J. Koolhaas, te Kamperveld. BEDANKT: Farnend (toes.), Dr. K. F. Froot, te Drempt (Geld.). — Polshoek, A. H. J. G. van Voorthuizen, te Zegveld (bij Woerden).

Advertentiën.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
Westermarkt No. 21
AMSTERDAM.

Mr. G. H. A. GROSHEIDE Jr.
Accountant, Lid van het Ned. Inst. v. Acc.
Singel No. 303, T. 1233 N.
AMSTERDAM.

belast zich met inrichten en controleren van administraties en alle andere accountantswerkzaamheden.

Losverpakte
artikelen geven waarborg voor zuiverheid of echtheid. Alleen dan, wanneer op koker Zenw- of Hoofdpijn-tabletten de naam

A. MIJNHARDT.
voorkomt, koopt u de oorspronkelijke tabletten en geen schadelijke of waardevollose namaak. Elsch daarom in uw belang een koker

MIJNHARDT'S Zenw-tabletten en **MIJNHARDT'S** Hoofdpijn-tabletten.

Vraagt proefaflevering van en abonneer U op het

Paedagogisch Tijdschrift
voor het
Christelijk Onderwijs.
Tevens orgaan der Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs.

ONDER REDACTIE VAN
K. VAN DEN BERG, — A. JONKMAN,
J. Th. R. SCHREUDER en H. J. VAN WIJLEN.

MET MEDEWERKING VAN
Prof. Dr. H. BAVINCK, Prof. Dr. L. BOUMAN, Prof. Dr. W. GEESINK, Prof. Dr. H. VISSCHER, Prof. Dr. J. WOLTER, Dr. S. O. LOS, Dr. R. KRAMER, Dr. J. L. PIERSON, Dr. J. C. SIKKEL, Dr. J. P. TAZELAAR, Dr. H. A. WESTERSTRAAT, K. BRANTS, H. BUIJVELD, A. J. DREWES, H. J. EMOUS, J. W. ENGELKES, J. H. FRANKEN, J. GRAS, F. KALSBECK, A. A. KLEIJN, A. KLOOSTERMAN, T. v. d. KOOIJ, L. LOUJEN, H. MILO, J. v. d. MOLEN, E. v. NIEKERKEN, P. OOSTERLEK, O. F. W. RIETVELD, A. J. SCHREUDER, S. STERNBERG, J. STRIKWERDA, W. SWUNENBURG, W. UYTENBOGAARD, J. v. d. WAALS, A. WAASDOOP, R. VAN WAGENINGEN, H. WEILAND, C. WIELEMAKER, J. A. WIJVELDT, B. J. WIJVELDT, C. ZIJDERVELD.

Dit Tijdschrift verschijnt maandelijks met als Bijvoegsel de zes nummers van de „REGENSBODE”. Prijs / 2.50 per jaargang. Men verbindt zich voor den geheelen jaargang.

Uitgave van DRUKKERIJ DE STANDAARD, Amsterdam.

Koninklijke Hollandsche Lloyd.

Eerstvolgende afvaarten via Falmouth en Vigo naar:

Pernambuco, Bahia, Rio de Janeiro, Santos, Montevideo en Buenos-Aires.

Vertrak van: Amsterdam Falmouth Coruna Vigo Lissabon
S.S. ZEELANDIA 16 Aug. 23 Aug. — 26 Aug. 27 Aug.
S.S. HOLLANDIA 13 Sept. 20 Sept. 22 Sept. 23 Sept. 24 Sept.

Deze Stoomschepen vervoeren passagiers 1e, 2e en 3e Klasse.

Voor inlichtingen wende men zich tot den Koninklijken Hollandschen Lloyd, Prins Hendrikkade 131 te Amsterdam, Telegram-Adres: Reallloyd, of tot de Agenten te Rotterdam: D. BURGER & ZOON; te 's-Gravenhage: CRANS & Co.

WED. JOHs. ALBERTS,

Tabak- en Sigarenmagazijn

„BILDERDIJK”,

Bilderdijkstraat 5, - Amsterdam.

Ruime sortering van goede merken in elken prijs.

ZONDAGS GESLOTEN.

Zwakke en moeheid in de beenen,

zijn kenteekenen, dat uw bloed niet de noodige voedingsstoffen in zich heeft opgenomen om uw lichaam krachtig te doen blijven.

Enerson

maakt u gezond en krachtig, wekt de eedlust op en geeft

blijvende gevolgen.

Prijs per koker 100 tabletten f. 1.—; 3 kokers f. 2.85; 6 kokers f. 5.50.

Verkrijgbaar bij Apoth. en Drogisten. Fabrikant: A. MIJNHARDT, Pharmacie, fabriek ZEIST.

GOLDSCHMEDING
PIANO'S - ORGELS.
KALVERSTRAAT 56 - WARMOESSTRAAT 141.
UTRECHTSCHESTR. 119 - KEIZERSGR. 209-303
AMSTERDAM.

Verkocht:
1 „ 100 4 % Sonnevansck 81 %
1 „ 100 4 % Verreninging voor Lager Onderwijs te Rotterdam 80 %
1 „ 100 4 % Var. voor Lager Onderwijs te Amsterdam 85 %
1 „ 100 4 % Gereform. Ziekenverpleging te Amsterdam 85 %

Aangeboden:
1 „ 1000 4 % Ber. Kerk te Amsterdam, 85 %
1 „ 500 4 % Ber. Kerk te Rotterdam 86 %
1 „ 100 4 % Sonnevansck 82 %

Deze fondsen worden geregeld tegen 100 % uitgeloot; de rente wordt prompt betaald. Alle vorige aanbiedingen zijn hiermede vervallen.

Gevraagd:
Aanbiedingen van fondsen, uitgegeven door Kerken of Christelijke Verenigingen. Deze fondsen worden door onze tusschenkomst op de hoogste koersen verkocht.

Beleeningen:
op fondsen door ons ter verkoop aangenomen, wordt desverlangd 50 tot 70 % van het nom. bedrag ter leen verstrekt. Nadere inlichtingen worden verstrekt door

HELDERTS & Co.
AMSTERDAM, Egelantiersgracht 16

Abonnementen op **DE HERAUT** in Zuid-Afrika

worden aangenomen door **J. L. VAN SCHAIK,** Boekhandelaar, Kerkstraat Centraal Pretoria

Postbus 724. Prijs per jaargang 10.— bij vooruitbetaling.

Zending onder de Joden van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Verantwoording van 1 tot 29 Juli 1916. Collecten of bijdragen: van de Krim f. 35.07½; Blokzijl f. 13.66; Zendingssomm. Maassluis (A en B) f. 20; Oudega (W.) f. 13.50; Woudsend f. 3.35; St. Anna Parochie f. 19.06½; Voorthuizen f. 19.46; Barneveld f. 10; Beekbergen f. 2.50; Kootwijk f. 2.50; Wapenveld f. 8.60; Epe f. 3.02½; Meliskerke f. 11.91½; Aduard f. 44.30; Bedum (B) f. 6.56; Groningen (A) f. 98.68; Groningen (B) f. 76.14; Haren f. 26.53; Hoogkerk f. 18.83; Onderdendam f. 7.25; Sappemeer f. 25.73½; Ten Boer f. 39.87; Wetsinge Sauwerd f. 20.66½; Zuidwolde f. 25.80½.

Giften: van Gebr. S. te Schokland (ged. Zendingssomme) f. 1.50; gevonden in de collecte te Oudega (W.) f. 5; Zendingssom te Kampen f. 12.50; voor verkochte predicates te Pijnacker f. 2; N. N. te Overtoom f. 2.50; een kranke zuster te Nieuwduin f. 1.

Ds. H. C. VAN DEN BRINK, Diern, 31 Juli 1916. Deputaat-Quacstor.

Sproeten
zelfs de grootste en donkerste verdwijnen door het gebruik van een potje **SPRUTOL**. Prijs 75 ct. Alle goede drogisten in iedere plaats verkoopen Sprutol.

Vrije Universiteit.
In dank ontvangen. Voor de Vereeniging: Aan Legaten: wijlen den heer G. Bosman te Workum, legaat met vruchtgebruik bezwaard, f. 1351.4.

Aan Contributiën:
door den heer J. S. Westerveld te Sloterdijk f. 7; door den heer J. van der Meyden uit Werkendam en de Werken f. 27.75; uit Steeuwijk f. 1, uit Woudrichem f. 1, uit Nieuwendijk f. 18.50, samen f. 48.25.

Aan Collecten (voor de Theol. faculteit):
van de Geref. Kerk te Terneuzen f. 34.32½; te Akkerwoude f. 2.86; te Anjum f. 28.35½; te Dokkum A f. 31.44; te Dokkum B f. 27.33½; te Driesum f. 18.75; te Hantum f. 10.32½; te Metelwier f. 8.32; te Muzerwoude f. 8.34½; te Nes en Wierum f. 13.75; te Nijawier f. 8.62; te Ooster Nijkerk f. 94.20½; te Paesens f. 22.42; te Raard f. 13.33½; te Rinsumageest f. 16.93; te Schiermonnikoog f. 3.24; te Apeldoorn f. 62.38½; te Barneveld f. 13.65; te Beekbergen f. 3; te Dieren f. 23.13½; te Epe f. 5.87½; te Heerde f. 12.39; te Kootwijk f. 2.50; te Voorst f. 29.73½; te Voorthuizen f. 15.26½; te Wapenveld f. 5.87½; te Schoondijke f. 28.65.

Aan Schenkingen:
door den heer A. A. Oostenbrink te Heerme f. 5.

Voor de Medische Faculteit:
(Contributiën) door Ds. J. A. Tazelaar, van den heer Kroon te Haarlemmer o.s. f. 17.40.

Voor het TE KORT:
uit Hazerswoude (Dorp) f. 10.

TH. RUYSS Gen., Penningmeester. Amsterdam, Keizersgracht 162.

BOAZ-SPAARBANK
AMSTERDAM.

Hoofdkantoor: HEERENGRACHT 130. Bijkantoor: BLOEMGRACHT 164.

Rentevergoeding 2.88 % met winstaandeel.

Dit blad wordt Bijdragen van van dit blad Advertentiën aan Inzendingen, d vangen, kunnen

„De at

Aan wat att ons Gods W bemoedigenden

Het doet dit kort van duur het eeuwige te

Het aardsche niet dan zelde in tegenstelling de eeuwige du in geen millioe Hier op aarde eerst een tiende doorworstelen, een vijftigtal ja verzekeeren kan, wijst de H. Sch Jacobus, er op, hier een zeven leefd, zijn, indie een eeuwigeheid

Zelfs gaat de met de uitverki de Kerk van C «Hoor, mijne g God de armer om rijk te zijn te zijn van het

Ge gevoelt y korte zeggen op Naar men he dit leven de n noemen, omdat geen zorge hel dagen doorbreng mer en ellende ken, die zoo va zorgdheid voor vrouw en kroost

En het is n leven, dien de zijn tegendeel. Neen, zegt d maar juist de te prijzen, want dat God zijn s zijn juist zoo s die straks wegzij

De uitkomst l aangrijpende be Natuurlijk nie volstrekten zin de rijken geweend den Troon zin steeds onbekeerd van jammer op jammer ten deel

Armoede is j worden, gelijk indacht, en rijk king van zondig Ook onder de millioenen kont Gods geweest.

Jacobus wijst o zoo telkens, en De